

*Лесик Вероніка, Остапенко Дар'я,
студентки ф-ту урбаністики та просторового планування КНУБА,
спеціальність 052 «Політологія»,
Наук. керівник: к.п.н. Гербут Н.А.*

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ НАЦІЙ: ПОЛІТИКО-УРБАНІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У XIX ст. в Європі відбувалися соціально-політичні процеси, які спонукали людей гуртуватися та відчувати себе нацією. Нерозривно з цими процесами поставала проблема пошуку інтелектуальних та естетичних засобів, які б дозволили великому і неоднорідному натовпу надати певних однорідних характеристик.

У XIX ст. час досить поширеним стає зв'язок між жіночим та національним. Мабуть найбільш відома алегорія - це американська Статуя Свободи. Але є й інші фігури: Колумбія (жіночий образ, який уособлював США після Американської революції), Британія, Австрія, Росія, швейцарська Гельвеція, Італія турріта, Германія та її сестри - Баварія, Франконія, Саксонія, Бероліна, Хаммонія та Брунонія. Ці національні алегорії прикрашали міста, символізуючи згуртованість та єдність, національну ідею та державність.

Вважається, що масштаб символів відображає розмір нації, тому часто статуї робилися великими, як і в стародавні часи - наприклад, Боварія перед Залом слави в Мюнхені або Германія (Нідервальдський пам'ятник), що знаходиться біля міста Рюдесхайм [7, с. 93].

Час від часу у дослідників виникає питання: «Чому така значна невідповідність між реальним становищем жінки в патріархальному суспільстві та її домінуючою роллю в алегорії?». Є різні пояснення психоаналітичного та соціокультурного характеру, але беззаперечним є те, що естетична сфера має свої закономірності.

Традиція називати країни та народи словами жіночого роду була притаманна ще Римській імперії та латинській мові. Крім того, образи націй часто наділялися атрибутами Римської імперії [7, с. 94].

Зовнішні атрибути алегорії Британії, що має - коринфський шолом, тризуб і щит - зберігаються в незмінній традиції з 16 століття і є

спільними для різних скульптур у британських містах Плімут, Бат, Манчестер та Грейт-Ярмут [6]. Форма монет у Великобританії не змінювалася з давніх часів: на аверсі зображався портрет римського намісника чи британського монарха, а на реверсі — алегорія Британії. Британська інвестиційна монета із золоті та сріблі випускається в такому вигляді до сьогодні. Традиційне зображення Британії також можна знайти на поштових марках і медалях [3].

Відомі античні алегорії *перемоги* такі, як Ніка із Самофракії чи Вікторія Брешийська або алегорії *боротьби* (Афіна Промахос) є зразками майже для всіх європейських національних уособлень.

З розвитком національної свідомості та національної держави в ХІХ столітті національні символи в мистецтві все більше асоціювалися із символами влади й боротьби. Розглянемо це на прикладі Німеччини.

Якщо дивитися зі стилістичної та художньо-історичної точки зору, то міста Німеччини містили античні, готичні і ренесансні елементи, тобто мали символічний зв'язок як з Римською імперією, так й із Священною Римською імперією - наддержавним союзом, що проіснував до 1806 року [5, с.43].

Пам'ятник у національному парку Нідервальд, на горі Рюдесхаймер Берг, що височіє над долиною Рейну біля міста Рюдесхайм, був збудований у 1877-1883 роках за проектом Йоганнеса Шиллінга. Він покликаний увічнити створення Німецької імперії після франко-пруської війни 1870—1871 рр. На постаменті заввишки 25 м встановлена алегорична фігура Німеччини (12,5 м), що тримає імператорську корону в піднятій правій руці та імперський меч, увінчаний лавровим вінком, у лівій. Знаходиться статуя на висоті 225 м над рівнем Рейну. Могутня Германія Нідервальдська чітко демонструє готовність до бою і висуває цілком конкретні претензії на владу та територію. На щиті напис: «Німецький меч захищає німецький Рейн».

Отже, Германія Нідервальдська заявляє про існування німецької нації, яка не лише визначала себе через свою історичну, мовну та культурну схожість, але й зрозуміла себе як діючий колективний індивід. Самовпевненість Германії відповідає самовпевненості німецької нації, яка черпає легітимацію правління зі справжньої національної автономії [5, с.44-45].

Що стосується України, то жіночий образ нації затвердився тут лише у ХХІ столітті - після отримання повної незалежності та зведення монументу на честь цієї надзвичайно важливої події.

Монумент Незалежності України – це триумфальна колона у центрі Києва, встановлена на честь десятиліття незалежності України. Пам'ятник уособлює народження нової держави і є одним із найяскравіших скульптурних творів країни. Монумент зведено за задумом скульптора Анатолія Куща у 2001 році. Це найвищий пам'ятник України, що являє собою 9-метрову статую, яка височить над містом на 52-метровій колоні. Підніжжя зроблене у вигляді християнського храму, прототипом якого є Брама Заборовського - парадний в'їзд на територію Софійського собору, датований 18 століттям.

Монумент Незалежності України виконаний у стилі українського бароко та ампіру. Жіноча фігура, яка вінчає колону, є Берегинею-Орантою. У руках вона тримає калинову гілку – вічний символ України [3].

Образ Берегині взятий автором проєкту із давньослов'янської язичницької релігії. Її вважали матір'ю всього живого, богинею-захисницею будинку та сім'ї [3]. Оранта (від лат. *orans* — «той, що молиться») — один з основних типів зображення Божої Матері. Оранта зображувалася з піднятими вгору руками — це один із найдавніших жестів звернення до Бога, що означає благання, прохання [1]. Цікаво, що лівою рукою Оранта вказує на захід – наш шлях до Європи. А калинову гілку, національний символ кровної єдності українців, краси і благополуччя, вона тримає правою рукою, три пальці якої складають трійцю, як знак звернення до Бога за покровом, благословенням і захистом.

Автор поєднав в образі молодої дівчини язичництво та християнство, що є невід'ємними елементами історії українського народу.

У 2012 році відкрили пам'ятник Незалежності в Тернополі. Сьогодні на Театральному майдані в Тернополі гордо стоїть жінка як символ України у вінку з піднятими вгору руками, які переходять у журавля, що прагне до неба, до свободи [2].

Отже, на відміну від жіночих образів націй Західної Європи, сучасна українська алегорія не войовнича; вона є захисницею, але захисницею без зброї. Можливо, тому що у 1991 році Україна несподівано отримала омріяну незалежність мирним шляхом. Але є в усіх європейських образах націй і спільне: через жінку формується та символізується ідея народження, походження та органічна структура єдності.

Список використаних джерел:

1. Костюк Б. Зображення Богородиці Оранти в Софійському соборі дотепер називають «Непорушною стіною» – історик: Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kyjivska-rus-i-bohohoducia/30382978.html> (дата звернення: 29.11.2021).
2. Символ Незалежності України встановили на Театральній площі в Тернополі: Тернопільська міська рада, 2012. URL: <https://ternopilcity.gov.ua/news/16300.html> (дата звернення: 28.11.2021).
3. Як створювався монумент на Майдані Незалежності: Вечірній Київ, 2018. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/24435/> (дата звернення: 28.11.2021).
4. Britannia, allegory of a nation, emblem of empire, and patriotic icon: Oxford Dictionary of National Biography/ URL: [https://www.oxforddnb.com/view/10.1093/\(ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-68196](https://www.oxforddnb.com/view/10.1093/(ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-68196) (дата звернення: 27.11.2021).
5. Gall L. Die Germania als Symbol nationaler Identität im 19. und 20. Jahrhundert. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1993. s. 54.
6. Goldmünze - Britannia. URL: <http://www.bullionweb.de/goldmuenze/britannia.html>
7. Rentmeister C. Berufsverbot für die Musen. Warum sind so viele Allegorien weiblich? *Ästhetik und Kommunikation*. 1976. № 25. S. 92–112.

Литвин Олена Георгіївна,
студентка будівельного факультету КНУБА
Наук. керівник: **Ярошук І.В.,** к.і.н., доц.,
кафедра політичних наук і права КНУБА.